

DAAD KAJO

De verleider van Damascus

Dubbele
seksuele moraal
werkt als gif

Leeswijzer

Daad Kajo, De verleider van Damascus

Leeswijzer

Oxfam Novib

ambassadeurs van het zelfdoen.

Daad Kajo

De verleider van Damascus

OORSPRONKELIJK

JAAR VAN UITGAVE 2012

OORSPRONKELIJKE

TITEL De verleider van Damascus

GENRE Psychologische en ontwikkelingsroman

ISBN 978 90 445 19846

UITGEVER De Geus i.s.m. Oxfam Novib

JAAR VAN UITGAVE 2012

AUTEUR LEESWIJZER Marlene Lunter

Daad Kajo (1973, Syrië) groeide op in een christelijk Assyrisch milieu. In haar geboorteland werkte ze als docente Lichamelijke Opvoeding en Dans. Literatuur is heilig in haar familie, vertelt ze. Haar vader publiceerde in kranten, maar koos voor de politiek. In 1999 kwam ze naar Nederland. Ze werd verliefd op de taal. Geïnspireerd door Kader Abdolah schreef ze 'De verleider van Damascus', haar debuutroman, onmiddellijk in het Nederlands.

Het verhaal

Balsam groeit op in een klein Syrisch dorp. Hij is de enige zoon in het gezin en hij heeft tien oudere zussen. Zijn vader voedt hem streng op. Hij is conciërge op de lagere school en zo kan Balsam geen moment aan zijn aandacht ontsnappen. Balsams ongetrouwde oom brengt wat evenwicht in zijn leven. Hij ontdekt Balsams muzikale aanleg. Balsam heeft een prachtige zangstem en een groot talent voor het bespelen van de oed, een Arabisch snaarinstrument. Balsam wil niets liever dan het benauwende dorp achter zich laten. Na de middelbare school vertrekt hij naar Damascus om aan het muziekinstituut te studeren. Hij doet daar zijn eerste, onbevredigende, seksuele ervaringen met meisjes op. Hij raakt bevriend met Mariana, een medestudente. Hoewel Balsam zich seksueel niet tot haar aangetrokken

voelt, trouwt hij toch met haar. Hij wordt heel bekend als vertolker van oude volksliedjes. Als de moderne popmuziek in Syrië opkomt, krijgt zijn carrière een knauw. Als Mariana zwanger is, ontvluchten ze samen Syrië en vestigen zich in Nederland. Daar ontmoet hij jaren later Edison, een Syrische tandarts, en Barna, die voor zijn vrouw doorgaat. Barna worstelt met haar seksualiteit en haar verleden.

Structuur, tijd en plaats

'De verleider van Damascus' valt in twee delen uiteen. Het eerste deel heet 'Balsam' en telt bijna tweehonderd bladzijdes. Het tweede heet 'Barna' en beslaat ongeveer zeventig bladzijdes. Beide delen kennen geen hoofdstukken. Witregels of sterretjes bakenen de tekstfragmenten af. In het eerste deel is Balsam de verteller. We volgen hem vanaf zijn geboorte tot aan zijn 42e jaar. Barna is in het tweede deel de verteller. Haar verhaal begint als zij zes jaar is en loopt tot aan haar 25e. In beide delen wisselen gedetailleerde beschrijvingen af met versnellingen in de tijd. Een gedetailleerde beschrijving is bijvoorbeeld de scène waarin Balsam zijn zus Nawal bespiedt als die zichzelf bevredigt met een waterstraal (p.14); of de scène waarin Barna naar huis holt om bij haar moeder te drinken (p.203 e.v.). Kajo versnelt de tijd met zinnen als 'Zes maanden lang ontmoagde ik haar in mijn eentje (p.104), 'In totaal kregen we er vier [zonen] binnen enkele jaren' (p.152) en 'De jaren verstreken' (p.215). Het is moeilijk om het verhaal exact in de tijd te plaatsen. Aanwijzingen zijn er wel. Zo geeft Balsam zich uit voor een Irakese vluchteling¹, dus waarschijnlijk komt hij in de jaren negentig naar Nederland. Edison komt tien jaar later en Barna weer drie jaar daarna. Het verhaal eindigt ongeveer een jaar later. Dat zou dan tussen 2005 en nu (2011/2012) zijn. Andere tijdsaanwijzingen zijn te traceren via de oed-speler Farid Al Atrash (p.66) in wiens voetsporen Balsam wil treden. Deze musicus leefde van 1910 tot 1974. Ook de zangeres Sabah geeft een tijdsaanwijzing. Zij is in 1928 geboren en ze was al op leeftijd toen ze in Damascus optrad: 'nu ze nog leefde' (p.95). 'De verleider van Damascus' begint in Syrië in Balsams geboortedorp op het platteland, een dorp dat tegen een heuvel aan is gebouwd en zich uitbreidt over de vlakte richting kerkhof. Daarna verplaatst het verhaal zich naar Damascus, de grote stad. Van daaruit vlucht Balsam naar Nederland. Hij komt terecht in een stad aan de Waal, zeer waarschijnlijk Nijmegen.

¹ Sinds 1980 kent Irak een bloedige geschiedenis. Tussen 1991 en 2000 kwamen meer dan 40.000 Irakezen naar Nederland. Tot 1998 kregen zij gemakkelijk een (voorwaardelijke) verblijfsvergunning

Het tweede deel begint in Damascus en eindigt in dezelfde stad in Nederland. De geschiedenissen van Balsam en de familie Darwiesh snijden elkaar al in Damascus zonder dat Balsam dit weet. In Nederland komen de verhaallijnen bij elkaar.

Perspectief

De roman kent twee ikvertellers: Balsam in deel I en Barna in deel 2. Balsam vertelt zijn verhaal vanuit een later tijdstip, wat blijkt uit zinnen als: 'Zijn vertrek zonder afscheid is altijd een onvoltooid hoofdstuk in mijn leven gebleven' (p.127). Hij kan daardoor ook vooruitwijzingen doen: 'Als ik had geweten wat me te wachten stond in de verloskamer...' (p.146).

Schrijfstijl

De hele roman is in de verleden tijd geschreven. Kajo's stijl is vlot leesbaar. Zo nu en dan gebruikt ze een Arabisch woord, zoals 'sambousek' (p.157), waarvan de betekenis in een woordenlijst is opgenomen. Poëtische zinnen vallen op: 'Ik ontvouwde mijn ziel voor haar. Zij ontvouwde haar lichaam voor mij' (p.108) en 'Atto's onvoorspelbare buien vielen als schorpioenen uit een lemen dak' (p.206). Kajo maakt gebruik van vergelijkingen² zoals: 'Zelfs Soesoe siste in de zon als een vergeten frietje in een oliepan' (p.8), 'Ik was als kind niets anders dan een prullenbak' (p.13) en 'We rolden als kralen achter haar jurksleep aan' (p.96). Ook gebruikt ze personificaties³: 'De rivier naderde ons dorp vanuit het oosten' (p.18), 'De realiteit sloeg er met hamer en beitel in' (p.106) en 'De avond kwam eerder aan en vertrok later dan wij' (p.121).

Personages

Balsam is het hoofdpersonage uit deel I. Hij is de jongste van elf kinderen en de enige zoon. Hij stelt het voortbestaan van de familienaam veilig en neemt daarmee een zware last van de schouders van zijn vader. Van jongs af aan doet hij al seksuele ervaringen op, in zijn eentje of met andere jongens, en hij raakt geobsedeerd door het geheimzinnige vrouwenlichaam.

Hij weet dat er meer is dan het dorpse leven en zoekt zijn heil in de stad. Als hij ook daar niet vindt wat hij zoekt, ontvlucht hij Syrië.

Hij is muzikaal zeer begaafd en zijn oed is een grote steun in zijn leven. Toch zijn er ook tijden dat hij de oed niet aanraakt. Hij houdt van de oude muziek en verafschuwt de moderne popmuziek die opkomt als hij naam heeft gemaakt. Zijn liefdesleven is onvolmaakt. Hij trouwt met Mariana zonder echt van haar te houden of zich tot haar aangetrokken te voelen. Hij is steeds op zoek naar de ultieme seksuele ervaring, die in zijn fantasie het ontmaagden van een meisje heeft aangenomen.

Balsams moeder is een buitenstaander in de gemeenschap. Nawal is zijn oudste zus, die hem, zonder dat ze het zelf weet, de eerste blik op het vrouwenlichaam gunt.

Het gezin waaruit zijn vader stamt, telt twee jongens en elf meisjes. Balsams vader is de jongste, Balsams oom de oudste. De oom nam de zorg voor het gezin op zich toen de ouders waren overleden. Hij blijft ongetrouwd. Daarom rust op Balsams vader de taak om het geslacht voort te zetten. De oom is een belangrijke figuur voor Balsam.

Riem is het eerste meisje tot wie Balsam zich, als lagerschooljongen, aangetrokken voelt. Zij verdwijnt uit zijn leven en om haar terug te vinden wil hij een beroemd musicus worden.

Meester Joesef begeleidt hem op zijn muzikale pad. Hij neemt Balsam op in het koor en geeft hem oed-les. Doglas is de zoon van meester Joesef. Balsam raakt bevriend met hem. Doglas verleidt hem tot het uithalen van kattenkwaad. Hij weet eerder dan Balsam dat hij in Syrië geen toekomst heeft en hij vertrekt naar Duitsland. Hij helpt Balsam als die ook naar Europa komt.

Mariana studeert ook oed aan het muziekinstituut. Haar vader is een belangrijke componist. Zij is verliefd op Balsam, maar hij vindt haar niet aantrekkelijk, niet alleen omdat zij een onvrouwelijke uitstraling heeft, maar ook omdat zij de oed bespeelt, volgens Balsam geen instrument voor vrouwen. Ze gaan als vrienden met elkaar om. Balsam wordt verliefd op Roza, een vriendin van Mariana. Zij is al uitgehuwelijkt. Balsam raakt hevig in haar teleurgesteld als zij alleen maar anale seks met hem wil. In zijn desillusie wendt hij zich tot Mariana. De relatie die hij met haar begint, mondt uit in een huwelijk. Samen krijgen ze vier zonen op wie Balsam gek is.

² Het vervangen of vergelijken van woorden op grond van overeenkomst.

³ Een begrip of voorwerp wordt als een persoon voorgesteld.

De welgestelde familie waarin Barna in Damascus opgroeit, wordt geterroriseerd door Atto, een succesvolle oogarts. Hij bepaalt het leven van alle gezinsleden sinds hun ouders zijn overleden. Zo mag Edison geen muziekopleiding volgen, maar moet hij tandarts worden. Meré mag lang niet met de liefde van haar leven trouwen en Barna mag niet naar de theaterschool, maar moet naar de sportopleiding. Barna's moeder sterft als Barna pas zes jaar is. Wie Barna's vader is, blijft een vraagteken. Zelf denkt ze dat het Atto is. Zij is de enige die in opstand tegen hem durft te komen. Edison laat zijn leven door zijn broer bepalen. Hij mag van hem niet met zijn grote liefde, Maya, een winkelierster trouwen. Hij laat zich uithuwelijken aan Soeraia met wie hij samen een dochter krijgt. Bij tegenslag wordt Edison depressief. Zonder medeweten van Atto ontvlucht hij samen met Meré het land. Hij wil het verleden het liefst vergeten. Barna niet.

Thematiek

De seksuele moraal in Syrië beïnvloedt zowel het leven van Balsam als dat van Barna. Een meisje moet als maagd het huwelijk ingaan. Jongens ook, maar dat is niet te controleren. Dat wil niet zeggen dat jonge mensen geen seksuele ervaringen voor het huwelijk opdoen. Om hun maagdenvlies te behouden, het bewijs van hun maagdelijkheid, bedrijven ongetrouwde meisjes anale seks. Balsam, die zijn eerste seksuele ervaring al als kleuter heeft, raakt helemaal geobsedeerd door het vrouwelijk lichaam en het maagdenvlies. Hij wil niets liever dan met een maagd naar bed. Na verschillende onbevredigende seksuele ervaringen, trouwt hij met Mariana. Tijdens zijn huwelijk maakt hij veel slippertjes, maar de maagd kan hij maar niet vinden, totdat Barna op het toneel verschijnt. Barna heeft sinds haar veertiende veel gemasturbeerd en denkt dat ze daardoor haar maagdenvlies heeft verbroken. Dat is één van de redenen waarom ze niet wil trouwen. Wel verlangt ze naar seksuele ervaringen met een man.

Motieven en symbolen

De muziek speelt een grote rol in het leven van de personages. Net als Balsam hebben Edison en Barna een groot muzikaal talent, Edison voor het bespelen van de oed, Barna als danseres. Atto stimuleert hun muzikale talenten, maar het mag niet meer dan een hobby worden. Edison krijgt als kind de duurste oed die er is, Barna mag op balletles. Het buikdansen leert ze van Edisons grote liefde Maya. Door het buikdansen kan ze haar lichaam ontspannen, er Atto mee dwarszitten en ze kan er

'mannen zowel mee verleiden als wreken' (p.221). De oed symboliseert het vrouwelijk lichaam. Als kind ziet Balsam het instrument als een 'bruid' wier 'gevoelige snaren' hij met zijn vingers zou 'mogen beroeren' (p.41). Als student noemt hij zijn oed zijn vrouw (p.83). Het dorpse leven wordt afgezet tegen de stad, de oude muziek tegen de moderne. De oudere generaties moeten plaatsmaken voor de jongere, gesymboliseerd door de begraafplaats die verplaatst wordt (p.26 e.v.), net zoals later de oude muziek plaats moet maken voor de moderne muziek. Barna wil haar verleden niet wegmoffelen. Ze voelt zich ook schuldig tegenover Atto. Edison, Meré en Balsam willen het verleden het liefst vergeten. Nederland symboliseert (seksuele) vrijheid, Syrië onvrijheid in vele opzichten, niet alleen voor vrouwen, maar ook voor mannen.

Titelverklaring

Titelverklaring

Balsam is in zijn jonge jaren een verlegen man. Hoeveel indruk hij met zijn muziek maakt, weet hij dan nog niet. Hij put er geen zelfvertrouwen uit en zijn liefdesleven is schraal. Later, als hij succes krijgt, betovert en verleidt hij met zijn spel en zang veel vrouwen.

→ Discussiepunten

- Wie is voor u het hoofdpersonage en waarom?
- Hoe is de relatie tussen Balsam en zijn vader?
- Welk beeld krijgt u van Balsams vader en van zijn moeder?
- Wat betekent het voor Balsam dat hij de enige zoon is?
- Hoe is de positie van de familie in het dorp?
- Wie heeft/hebben invloed op Balsams muzikale ontwikkeling en hoe?
- Waarom distantieert Nawal zich van Balsam?
- Waarom zou Nawal nooit zijn getrouwd?
- Waarom raakt Balsam door Roza het vertrouwen in de vrouw kwijt (p.105) en wat bedoelt hij daarmee?
- Wat betekent de oed voor Balsam?
- In welke situaties heeft hij last van zijn kaken?
- Welke seksuele ervaringen heeft Balsam en hoe beïnvloeden die zijn leven?
- Hoe ontwikkelt Balsams muzikale carrière zich?
- Hoe ontwikkelt de relatie zich tussen Mariana en Balsam?
- Vindt u Balsam sympathiek? Veranderden uw gevoelens tijdens het lezen van het verhaal? Waarom en hoe?
- Ziet u overeenkomsten tussen Balsam en Edison?
- Hoe ontwikkelt Barna's seksualiteit zich?

-
- Welke verschillende redenen heeft Barna om niet te willen trouwen? Vindt u die redenen wel of niet begrijpelijk en waarom?
 - Barna vermoedt dat Atto haar vader is. Denkt u dat ze gelijk heeft en waarom wel/niet?
 - Waarom zou Atto zich gedragen zoals hij zich gedraagt?
 - Barna twijfelt eraan of ze verliefd is op Balsam. Wat denkt u en waarom?
 - Ziet u overeenkomsten tussen Balsam en Barna?
 - Op welke manier gaan Balsam, Barna en Edison met hun verleden om?
 - Hoe vindt u Balsams houding tegenover Barna nadat hij haar heeft ontmaagd?
 - Wat denkt u dat het vertrek van Balsam voor zijn ouders betekende?
 - Ziet u een gezamenlijke toekomst voor Balsam en Barna? Waarom wel/niet?
 - Balsam krijgt bijna tweehonderd pagina's toebedeeld, Barna minder dan honderd. Vindt u dat een juiste verdeling? Waarom wel/niet?
 - Welk vertelperspectief vindt u het meest interessant en waarom?
 - Ziet u stijlverschillen tussen deel I en deel 2? Zo ja, welke?
 - Hoe interpreteert u het einde?